

Говоримо українською правильно

Випуск 7

Мова – невичерпне джерело розумового розвитку людини, скарбниця всіх знань. К.Д.Ушинський образно назвав рідну мову народним педагогом, напутником і вихователем. Слово виховує, навчає і розвиває. Під впливом мови вдосконалюються відчуття і сприймання, збагачуються знання про навколишній світ.

Стали крилатими слова Панаса Мирного про те, що найбільшим і найдорожчим добром кожного народу є його мова, «ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподівання, розум, досвід, почування».

«Чим глибше людина пізнає тонкощі рідної мови, тим тонша її сприйнятливість до гри відтінків рідного слова, тим більше підготовлений її розум до оволодіння мовами інших народів, тим активніше сприймає серце красу слова» (В. Сухомлинський).

Більш упевнено й грамотно говорити українською, комфортно вдосконалювати свою мову й мовлення допоможуть рубрики «Типові помилки у слововживанні», «Наголос – душа слова», «Іменник - назви за родом занять», «Літературне слововживання».

«Вчити себе самого – благородна справа»

1. Типові помилки у слововживанні

Неправильно	правильно
Вартує уваги	<i>вартий уваги</i>
Відкривати вікна	<i>відчиняти вікна</i>
Грудна дитина	<i>немовля</i>
Жаліти грошей	<i>шкодувати грошей</i>
Завкафедрою (заввідділом)	<i>завкафедри (заввідділу)</i>
Зайти в тупик	<i>зайти в глухий кут</i>
Заядлий уболівальник	<i>запеклий уболівальник</i>
Із-за нього помилився	<i>через нього помилився</i>

Канцелярські приналежності	<i>канцелярське приладдя</i>
Нагрузка зросла	<i>навантаження зросло</i>
Нанести збитки	<i>завдати збитків</i>
Наповнений щастям	<i>сповнений щастям</i>
Нас завірили	<i>нас запевнили</i>
Настоювати на своєму	<i>наполягати на своєму</i>
На слідуєчий день	<i>наступного дня</i>
Не виключено, що...	<i>цілком можливо, що...,</i>
<i>(цілком імовірно, що..., припускають, що ...)</i>	
Не знати математику	<i>не знати математики</i>
Не дивлячись на перешкоди	<i>не зважаючи на перешкоди</i>
Не маю відношення до цього	<i>не маю стосунку до цього</i>
Не маю до цього відношення	<i>це мене не стосується</i>
Оборудувати квартиру	<i>устаткувати квартиру</i>
Одружитися на Галині	<i>одружитися з Галиною</i>
Оплатити за проїзд	<i>оплатити проїзд</i>
Під відкритим небом	<i>просто неба</i>
Піднявся вітер	<i>знявся вітер</i>
Підняти питання	<i>порушити питання</i>
Показати крупним планом	<i>показати великим планом</i>
Пред'являти документ	<i>показувати документ</i>
Приймати участь	<i>брати участь</i>
Прийти до згоди	<i>дійти згоди</i>
Пробіли в знаннях	<i>прогалини в знаннях</i>
Розповсюджена думка	<i>поширена думка</i>
Серцевий приступ	<i>серцевий напад</i>
У зжаті строки	<i>у стислі строки</i>
У кінцевому рахунку	<i>в остаточному підсумку</i>
Яйце всмятку	<i>рідке/ некруте яйце</i>

2. Наголос – душа слова

Продовжуємо вдосконалювати свою мову й мовлення, упевнено й грамотно говорити українською мовою, вивчати наголос та основні правила наголошування слів.

Нормативне наголошення іменників

- Віддієслівні іменники середнього роду, що мають більше ніж два склади – наголос на –анн(я): *завдАння, читАння, видАння, визнАння, але зобов'язАння*;
- відприкметникові іменники з суфіксами -ин(а) в однині – наголос на закінченні: *величинА, новинА, площинА, чужинА, речовинА, але горОдина*
- іменники жіночого роду з суфіксом –к- (-ечк-, -єчк-, -очк-) у формі множини – наголос на закінченні: *книжкИ, помилкИ, ниткИ, ручкИ, жінкИ, але канАрки*;
- іменники чоловічого і жіночого роду з префіксами *ви, від-, за-, на-, над-, недо-, об-, пере-, під-, по-, при-, про-, роз-*, наголос на префіксі: *вИпадок, вИтрата, вИслуга, заГадка, наЛіпка, перЕпад, перЕпустка, прИзов, рОзпірка*.

Нормативне наголошення прикметників

- непохідні прикметники – наголос на закінченні: *легкИй, новИй, старИй, тонкИй*;
- похідні суфіксальні, префіксально-суфіксальні мають наголос:
  - на префіксі: *пІдлітковий*;
  - на корені: *вирАзний, визвОльний, дОларовий, зустрІчний, корИсний, ненАвисний, рИнковий, світОглядний*;
  - на суфіксі: *безгрошЕвий, багаторазОвий, жадАний, контрактОвий, кредитОвий, податкОвий, цукрОвий*;
  - на закінченні: *гуртовИй, валовИй, житловИй, фаховИй, цифровИй, цілодобовИй*.

У присвійних прикметниках в однині та множині – наголос на закінченні: *вдовинА, доччинЕ, доччинА, доччинІ, ХоминІ, ХоминЕ*.

Нормативне наголошення дієслів

- двоскладові інфінітиви з нульовим суфіксом (основа на приголосний) – наголос на –ти: *вестИ, брестИ, нестИ, местИ, але бИти, мИти, тлИти*;

- двоскладові дієслівні форми першої особи однини теперішнього часу – наголос на закінчення: *ношУ, ходжУ, пишУ, кажУ*;
- двоскладові дієслівні форми першої особи однини теперішнього часу – наголос на закінченні: *булА, булО, булИ. взялА, взялИ*;
- префіксальні інфінітиви на *-вісти* мають подвійний наголос: *розповІстИ, доповІстИ, відповІстИ*;
- склади в дієслівних закінченнях *-ет-, -ем-* не наголошують: *перЕйдемО, перЕйдетЕ, сміємОся, сміетЕся*.

У наступних випусках розглянемо нормативне наголошення прислівників, числівників, займенників.

3. *Іменники, що називають осіб за професією, посадою, родом занять*

Неправильно	<i>правильно</i>
Арматурщик	<i>арматурник</i>
Атомщик	<i>атомник</i>
Бетонщик	<i>бетонник</i>
Зварщик	<i>зварник, зварювальник</i>
Квітовод	<i>квітникар</i>
Портний, портниха	<i>кравець, кравчиня</i>
Лісовод	<i>лісник, лісівник</i>
Манікюрщиця	<i>манікюрниця</i>
мебельщик	<i>мебляр</i>
каменщик	<i>муляр</i>
пожежний	<i>пожежник</i>
горнічна	<i>покоївка</i>
прачка	<i>праля</i>
уборщиця	<i>прибиральниця</i>
поставщик	<i>постачальник</i>
почтальйон	<i>поштар</i>
лічильник	<i>рахувальник</i>
рибак	<i>рибалка</i>
садовод	<i>садівник</i>
скрипач	<i>скрипаль</i>
таксіст	<i>таксист</i>
шахматист	<i>шахіст</i>
шахтьор	<i>шахтар</i>
швея	<i>швачка</i>

4. Літературне слововживання (пароніми)

Гривня / гривна

Гривня – грошова одиниця України

Гривна – стародавня металева шийна прикраса у вигляді обруча. *Кольє нагадують давньоруські гривни*

Заборонений / заборонний

Заборонений – той, на який накладено заборону. *Заборонена література*

Заборонний – той, що забороняє. *Заборонний дорожній знак*

Кандидат / кандидатура

Кандидат – той, кого намічено для обрання, призначення або прийняття кудись; науковий ступінь. *Кандидат у депутати, кандидат історичних наук*

Кандидатура – особа, названа або висунута як кандидат; права або можливість для когось виступати в цій іпостасі.

Кампанія / компанія

Кампанія – сукупність заходів для здійснення в певний період певного завдання. *Воєнна кампанія, виборна кампанія, вступна кампанія*

Компанія – 1. Група людей, товариство. 2. Торговельне або промислове товариство, що об'єднує підприємців; спілка

Рідкий / рідкісний

Рідкий – негустий; розташований нещільно один за одним або такий, що повторюється через певні проміжки часу. *Рідке тісто, рідке волосся, рідкі вибухи*

Рідкісний – що трапляється, буває нечасто; незвичайний. *Рідкісна рослина, рідкісний випадок, рідкісна про рада*

Ширина / широта

Ширина – протяжність чогось у поперечнику. *Ширина річки, ширина автомагістралі*

Широта – 1. Властивість широкого. Широта зацікавлень, широта кругозору.
2. Відстань від екватора по меридіану, виражена в градусах. *Рослини різних широт*

Хутровий / хутряний

Хутровий - пов'язаний із добуванням, обробкою хутра, торгівлею хутром.
Хутряний – виготовлений, пошитий із хутра. *Хутряний комір, хутряна шапка*

Література

1. Терещенко В.М. Навчально-методичний посібник: *Методика реалізації Українського правопису в новій редакції у закладах середньої освіти*/ В.М.Терещенко, А.О.Панченков. – Харків: Соняшник, 2019
2. *Новий український правопис: коментарі, завдання та вправи.5-11 класи*/ упоряд.О.Г.Куцінко. – Х.:Вид.група «Основа», 2019
3. *Вивчаємо українську мову та літературу, № 34 – 36, 2018*
4. *Хворостяний І.Г. Українська мова: лайфхаки/ - Харків: Вид-во «ранок», 2018*